

УДК 338.434:636(477.42)

Ю.П. Зима
аспірант

Державний агроекологічний університет

ПРОБЛЕМИ БЮДЖЕТНОГО ФІНАНСУВАННЯ РОЗВИТКУ ГАЛУЗІ ТВАРИННИЦТВА НА ЖИТОМИРСЬКІЙ

У статті розглянуто процес державного фінансування галузі тваринництва у Житомирській області. Проаналізовано основні проблеми, пов'язані з фінансуванням тваринництва, а також запропоновано шляхи вдосконалення бюджетного фінансування галузі.

Постановка проблеми

Сільське господарство України, як і будь-якої держави, потребує державної підтримки. Держава створює сприятливі умови для розвитку галузі через цінові, податкові, кредитні механізми, а також через пряме субсидування. Особливої уваги потребує аналіз ефективності використання бюджетних коштів у тваринництві. Адже будь-які негативні зміни на ринку молока і м'яса є дестабілізуючими чинниками у соціальній сфері. Показники продуктивності, якість, обсяги виробництва та реалізації продукції тваринництва, споживання молока, м'яса, яєць населенням є індикаторами успішності розвитку сільського господарства будь-якої країни.

Питання бюджетного фінансування сільського господарства стало темою досліджень багатьох українських науковців і практиків: П.Т.Саблука, І.М. Демчака, П.І. Гайдуцького, І.Г. Кириленка, І.Я. Чугунова, І.В. Комарової, С.А. Буковинського та ін. Дослідники сходяться на думці про необхідність збільшення фінансування аграрного сектора, створення сприятливих умов для розвитку виробничої та соціальної інфраструктури на селі. Це є особливо важливим сьогодні, адже Україна прагне стати повноцінним членом Європейського Союзу, країни якою виділяють значні субсидії на розвиток сільського господарства. Субсидії аграрному сектору і країнах ЄС складають у середньому 50% (у Швейцарії – 82%) вартості сільськогосподарської продукції [8].

Сьогодні існують дискусії щодо обсягів і цілей державного фінансування сільського господарства України, але питання не лише у тому, скільки потрібно виділити коштів на той чи інший напрямок, але й у тому, наскільки ефективно використовуються вже виділені кошти, який економічний ефект був отриманий від їх використання. Бюджетне фінансування тваринництва в Україні, і на Житомирщині зокрема, супроводжується низкою проблем, які вимагають детального вивчення.

Науковий керівник – к.е.н. Суліменко Л.А.

© Ю.П. Зима

Завдання і мета досліджень

Метою досліджень є аналіз стану галузі тваринництва на Житомирщині, аналіз основних проблем, які супроводжують процес державного фінансування галузі та розробка шляхів їх вирішення.

Завдання досліджень: 1) дати оцінку фінансуванню галузі тваринництва в Україні; 2) проаналізувати стан тваринницької галузі Житомирщини та стан її фінансування на підставі вивчення статистичних даних; 3) визначити шляхи підвищення ефективності державного фінансування галузі тваринництва Житомирщини.

Об'єкти та методи досліджень

Об'єктом дослідження виступає процес державного фінансування галузі тваринництва сільського господарства Житомирської області. Методологічною основою досліджень є положення економічної теорії, діалектичний метод пізнання та системний підхід до вивчення економічних явищ. У дослідженні були використані такі методи: статистично-економічний (аналіз обсягів фінансування галузі тваринництва в Україні та на Житомирщині, зокрема аналіз стану галузі в регіоні), абстрактно-логічний (формулювання висновків та пропозицій). Висновки у дослідженні підкріплені фактичними даними та розрахунками.

Результати досліджень

З року в рік обсяги видатків державного бюджету України на розвиток сільського господарства зростають. Питома вага видатків на підтримку сільського господарства у загальній сумі видатків державного бюджету становила у 2001 р. – 2,07%, а у 2004 р. – 3,81%. При цьому абсолютні обсяги видатків зросли з 962,9 млн грн у 2001 р. до 8 674 млн грн у 2004 р., тобто у 9 разів.

Загалом по Україні, за даними Рахункової палати на фінансову підтримку виробництва продукції тваринництва та рослинництва у 2004 р. виділено 425,2 млн грн, фактично освоєно 421 млн грн, тобто невикористаними залишились 4,2 млн грн. У звітах Рахункової палати відзначається, що за кількістю проданого великовагового молодняка великої рогатої худоби передбачалося здійснити компенсацію за 250 тис. голів; фактично компенсовано за 299,1 тис. голів, або на 19% більше, ніж заплановано. За кількістю проданих кондиційних свиней ці показники становлять 500 тис. гол. та 821 тис. гол. або на 64% більше від запланованих обсягів.

На фінансову підтримку виробництва продукції і тваринництва бюджетом 2005 р. було заплановано виділити 689,5 млн грн, а бюджетом 2006 р. – 1992,5 млн грн, що майже втричі більше, ніж у попередньому році. При цьому видатки на фінансову підтримку тваринництва і

рослиництва складають 27% від загальної суми видатків, передбачених бюджетом України на всю аграрну галузь.

За даними Міністерства фінансів фактичні бюджетні витрати на економічну діяльність у січні – серпні 2005 р. становили 8996 млн грн, з них близько 27% – на сільське та лісове господарство, мисливство та рибальство.

Згідно з даними бюджету 2006 р. обсяги видатків, що заплановані на селекцію у тваринництві та птахівництві, (код програмної класифікації видатків бюджету 2801190) на підприємствах агропромислового комплексу складають 110 млн грн у рік, що на 14 млн грн менше, ніж у 2005 р. [5].

Згідно з наказом Міністерства аграрної політики України від 12.05.2005 р. № 200 (в редакції наказу від 31.10.2005 № 587) загальна сума фінансової підтримки тваринництва (ВРХ, свині, птахівництво), що запланована для Житомирщини, становить 15450,0 тис. грн або 2,79% від загального обсягу в Україні.

На Житомирщині з року в рік скорочується поголів'я ВРХ, свиней, овець та кіз. У 2004 р. у порівнянні з 1990 роком поголів'я ВРХ знизилася у 3,2 рази, поголів'я свиней – у 2,5 рази, овець і кіз – у 6 разів. Стан галузі тваринництва характеризує табл. 1.

Таблиця 1. Стан галузі тваринництва Житомирщини

Показники	роки			Відхилення, +/-
	2002	2003	2004	
Поголів'я ВРХ, тис. гол.	485,6	395,9	357,7	-127,9
Поголів'я свиней, тис. гол.	345,3	265,6	213,6	-131,7
Поголів'я вівців та кіз тис. гол.	27,7	26,5	26,1	-1,6
Середньорічний надій молока в сільськогосподарських підприємствах, кг	1783	1491	1910	127
Виробництво м'яса на 1 особу, кг	38,8	40,4	37,1	-1,7
Виробництво молока на 1 особу, кг	502,5	506,3	525,2	22,7
Виробництво яєць на 1 особу, шт	274,3	293,5	302,6	28,3

Джерело: розраховано за даними управління статистики Житомирської обласної адміністрації.

Отже, виробництво продукції тваринництва на Житомирщині є збитковим.

Якщо на початку 90-х років рівень рентабельності виробництва молока складав 34,1%, а м'яса ВРХ – 35,7%, то у 2002 р. виробництво молока було збитковим на 15,3%, а збитковість виробництва м'яса ВРХ сягнула 43,3%. У 2001 р. виробництво молока і молочних продуктів стало рентабельним на 6,1%, але м'ясо ВРХ, свиней та птиці залишилося збитковим у середньому на 31%. Змінилася і частка сільськогосподарських підприємств у структурі виробництва м'яса: у 1995 р. ними було вироблено майже 52% від

загального обсягу м'яса, виробленого всіма категоріями господарств, а у 2002 р. – тільки близько 33%.

Щороку скорочуються і витрати кормів. У 1990 р. у сільськогосподарських підприємствах вони становили 2838 тис. т кормових одиниць, а у 2004 р. – тільки 517 тис.т., що у 5 разів менше. Причому концентровані корми підприємства стали використовувати у 6 разів менше. У розрахунку на одну умовну голову витрати кормів скоротилися з 33,7 ц до 27,8 ц. Без інтенсифікації кормовиробництва стабілізувати ситуацію у тваринництві неможливо, тому поряд із розвитком племінної справи, необхідно більше уваги приділити інтенсифікації виробництва кормів, яке у 2004 році щодо 2003 збільшилося на 18,3 тис.т, а середньорічний надій на одну корову зріс з 2121 кг у 2002 р. до 3076 кг у 2004 р.

Але попри ці позитивні зміни ситуація у тваринництві Житомирщини залишається складною. Без державної підтримки ця стратегічно важлива галузь аграрного сектора розвиватися далі не зможе.

За даними обласного управління статистики на Житомирщині за рахунок коштів державного бюджету у 2003 р. освоєно 6,8 млн грн інвестицій у основний капітал, з них — 16,2% усіх інвестицій у сільське господарство проти (17,1% у 2002 р.). Майже всі кошти були спрямовані на розвиток рослинництва. У цілому в 2003 р. у рослинництві освоєно 33,1 млн грн, тоді як у тваринництві – 6,8 млн грн, Дотації та доплати на розвиток тваринництва у 2004 р. на Житомирщині становили 25689,4 тис. грн (табл.2).

Таблиця.2. Доплати і дотації з державного бюджету та обсяги виробництва і реалізації продукції тваринництва у 2004 році в окремих районах Житомирської області

Район	Доплати і дотації за продукцію тваринництва		Виробництво молока		Виробництво м'яса		Реалізація молока		Реалізація м'яса	
	тис. грн	%	тис. т	%	тис. т	%	тис. т	%	тис. т	%
Брусилівський	1306,7	5,1	22,2	3,1	1,2	2,4	6,1	5,5	0,9	3,6
Ємільчинський	1280,8	5,0	47,5	6,7	2,6	5,2	7,0	6,3	1,0	4,0
Житомирський	784,5	3,1	43,4	6,1	2,2	4,4	3,1	2,8	1,3	5,1
Новоград-Волинський	3330,2	13,0	47,1	6,6	4,2	8,3	9,8	8,8	3,2	12,6
Овруцький	2085,7	8,1	40,0	5,6	3,0	6,0	9,4	8,5	1,4	5,5
Попільнянський	6709,5	26,1	32,7	4,6	4,4	8,7	22,7	20,5	4,0	15,8
Ружинський	2524,5	9,8	38,0	5,3	3,8	7,6	9,3	8,4	1,8	7,1
Чуднівський	987,7	3,8	37,8	5,3	1,6	3,2	4,9	4,4	1,3	5,1
Разом	19009,6	74,0	308,7	43,5	23,0	45,7	72,3	65,3	14,9	58,9
Інші райони	6679,8	26,0	401,6	56,5	27,3	54,3	38,5	34,7	10,4	41,1
Разом по області	25689,4	100,0	710,3	100,0	50,3	100,0	110,8	100,0	25,3	100,0

Джерело: розраховано за даними управління статистики Житомирської облдержадміністрації.

Для порівняння обсягів отриманих дотацій з виробництвом та реалізацією молока і м'яса були вибрані 8 районів, у яких сума дотацій перевищує 3%. Частка цих районів у загальному обсязі складає 74%, тоді як на всі інші 15 районів припадає лише 26% дотацій. Однак виробництво молока і м'яса склало у цих районах лише 43,5% та 45,7% загальнообласних обсягів, тобто менше половини. Попільнянський район є лідером у реалізації молока і м'яса в області. Високі показники їх виробництва мають Ємільчинський, Новоград-Волинський та Овруцький райони.

За 1 тону живої ваги реалізованої худоби і птиці підприємства Житомирській області отримали у 2004 році в середньому 394,74 грн дотацій і доплат. У 2005 році держава встановила дотації за реалізовану худобу у розмірі 1,30 грн за кілограм, тобто 1300 грн за тону. Зростання виплат не вирішило проблеми розвитку тваринництва, адже одночасно зросли ціни на корми, пальне та медичні препарати.

Суми отриманих дотацій залежать лише від обсягу виробленої та реалізованої продукції, при їх виділенні не береться до уваги рівень господарювання на тих підприємствах, які отримують бюджетні кошти. Існуючий механізм отримання державних дотацій, їх обсяги не стимулюють товаровиробників до інтенсифікації виробництва. За таких умов вони продовжують розвиватися екстенсивно.

Висновки

1. Ситуація у тваринництві Житомирщини залишається кризовою: скорочується поголів'я худоби, виробництво основних видів тваринницької продукції є збитковим. За таких умов посилюється необхідність державного фінансування для стабілізації стану галузі та її подальшого розвитку.

2. При збільшенні фінансування галузі ефективність виробництва тваринницької продукції зростатиме.

3. Більше уваги слід зосереджувати не лише на загальних обсягах отриманих державних дотацій на розвиток тваринництва, але й на ефективність їх використання сільськогосподарськими підприємствами. Доцільним є збільшення фінансування конкретних бізнес-проектів сільськогосподарських товаровиробників у галузі тваринництва. По-перше, це спростило б контроль за цільовим використанням бюджетних коштів. По-друге, державні гроші отримає той, хто зможе їх ефективно використати.

Перспективи подальших досліджень

Подальші дослідження будуть зосереджені на питаннях організації обліку та контролю за цільовим використанням бюджетних коштів, аналізу ефективності їх використання на окремих сільськогосподарських підприємствах.

Література

1. Буковинський С.А., Комаров В.А. Бюджет розвитку та пріоритети бюджетних інвестицій // Фінанси України. – 2004. – № 9. – С. 3 – 19.
 2. Гайдуцький П.І. Про основні засади реформування системи державної підтримки сільського господарства та сільської території // Економіка АПК. – 2005. – № 10. – С. 3–7.
 3. Демчак І.М. Ситуація в аграрному секторі економіки та заходи Уряду щодо державної підтримки розвитку АПК // Економіка АПК. – 2005. – № 11. – С. 12–19.
 4. Державний бюджет на 2005 рік // Інвест Газета. Спецвипуск . – 2005. – № 15.
 5. Державний бюджет на 2006 рік // Інвест Газета. Спецвипуск. – 2006. – № 1–2.
 6. Кириленко І.Г. Аграрна реформа в Україні: надбання, проблеми // Економіка АПК. – 2005. – № 5. – С. 8–14.
 7. Комарова І.В. Фінансування сільськогосподарських товаровиробників в Україні з бюджетів різного рівня // Фінанси України. – 2004. – № 12. – С. 23–30.
 8. Саблук П.Т. Розвиток сільських територій в контексті забезпечення економічної стабільності держави // Економіка АПК. – 2005. – № 11. – С. 4–12.
 9. Чугунов І.Я., Самокіна О.А. Державні видатки у системі фінансового регулювання // Фінанси України. – 2003. – № 12. – С. 3–6.
 10. Шморгун Л.Г., Т.М. Гедзь. Регулювання закупівельних цін на молоко та молочну продукцію // Економіка АПК. – 2005. – № 10. – С. 84–89.
-
-